

Transpersoner i Sverige - Förslag på stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92)

(Dnr Ku2017/02516/DISK)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors yttrande utgår från regeringens mål att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor välkomnar utredningen och dess övergripande förslag på åtgärder för att förbättra transpersoners levnadsvillkor.

Samordning av det strategiska arbetet

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till utredningens förslag om utveckling av samordningen av arbetet för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.

Myndigheten är särskilt positiv till förslaget om att regeringen tar fram en handlingsplan för hbtqi-personers rättigheter, bland annat mot bakgrund av Statskontorets utvärdering (2016:31) av arbetet utifrån regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. MUCF delar Statskontorets och utredningens bedömning gällande behovet av konkreta åtgärder med tidsplaner och budget, behovet av insatser för integrering av frågorna på regerings- och myndighetsnivå samt behov av kontinuerlig uppföljning av handlingsplanen och åtgärderna inom den.

Myndigheten ställer sig även positiv till förslaget om att utse Migrationsverket, Polismyndigheten, Statens skolverk, Barnombudsmannen och Jämställdhetsmyndigheten som ytterligare strategiska myndigheter inom handlingsplanen. Detta i och med att dessa myndigheter i hög grad inverkar på många transpersoners liv, inte minst unga transpersoner.

Om de strategiska myndigheterna blir fler kan samverkan underlättas och effektiviseras genom att en myndighet får ett särskilt samordnande uppdrag.

MUCF ser att detta med fördel kan vara en myndighet som redan har ett befintligt uppdrag att stödja andra myndigheter. Oavsett om det skulle vara

Jämställdhetsmyndigheten eller en annan myndighet så vill MUCF framhålla vikten av och värdet i samordning av hbtq-frågor och jämställdhetsfrågor på de områden där det finns beröringspunkter. Myndigheten ser enbart positivt på möjligheterna i att kombinera ett hbtq-perspektiv och ett jämställdhetsperspektiv i såväl den interna integreringen av perspektiven som i det utåtriktade och kunskapsspridande arbetet. Myndigheten ser gärna ett utvecklat stöd till myndigheter i hur hbtq-frågor, jämställdhetsfrågor och övriga frågor som rör likabehandling och antidiskriminering kan kombineras och berika varandra inom ramen för ett övergripande arbete för mänskliga rättigheter i offentlig verksamhet.

Ett tredje juridiskt kön

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till utredningens förslag om att utreda möjligheten för ett tredje juridiskt kön. Enligt de internationella Yogyakartapriinciperna har var och en rätt att överallt erkännas som en person i lagens mening. Detta innefattar bland annat att varje stat bör ”vidta alla nödvändiga rättsliga, administrativa och andra åtgärder för att fullt ut respektera och i lagens mening erkänna varje enskild persons egenidentifierade könsidentitet”¹. Könsidentitet kan då givetvis vara kvinna, man, icke-binär eller något annat. I MUCF:s kontakt med organisationer som arbetar för unga hbtq-personers rättigheter, och i myndighetens egna intervjustudier, framkommer att en stor del av unga transpersoner är just icke-binära. MUCF ser att det är av största vikt att en utredning görs för att undersöka hur dessa unga ska få sin könsidentitet erkänd fullt ut, på ett sätt som fungerar i relation till samhällets olika instanser. Om alla ska kunna vara lika inför lagen behövs en lag som inkluderar alla, oavsett könsidentitet.

Kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor i relevanta utbildningar

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till förslaget om att ändra i examensbeskrivningar i högskoleförordningen i relevanta utbildningar för att säkerställa att kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor ingår. Myndigheten har i ett flertal tidigare utredningar lyft behovet av ökad kompetens om unga hbtq-personers levnadsvillkor i utbildningar inom yrken där arbete med unga eller beslut som rör unga ingår². Att alla vuxna har kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor och om jämlikt, respektfullt bemötande är avgörande för att ungas rättigheter och delaktighet ska kunna säkerställas inom

---

¹ Princip 3B, *Yogyakartapriinciperna om tillämpning av det internationella skyddet av de mänskliga rättigheterna vad gäller sexuell läggning och könsidentitet*. Principerna fastställdes av Internationella Juristkommissionen och människorättsexperter i flera länder i Yogyakarta i Indonesien 2006 och fastställer staters skyldigheter att implementera mänskliga rättigheter och rekommenderade standarder för detta. Översatt till svenska 2010.

² *Fokus14 – Ungas fritid (2015)*, *Hon hen han – En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner (2010)*, *Fokus15 – En tematisk analys av ungas sexuella och reproduktiva rättigheter (2015)*.

skola, fritidsverksamheter, vård och omsorg, socialtjänst och övriga arenor där unga befinner sig.

Ökade möjligheter till personlig upprättelse för diskriminerade

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor instämmer i utredningens bedömning av att fortsatt stärkt statligt stöd till antidiskrimineringsbyråerna bör ges och att ökad uppföljning ur ett transperspektiv bör göras. I remissvaret på betänkandet *Bättre skydd mot diskriminering* (SOU 2016:87) har myndigheten lyft antidiskrimineringsbyråernas arbete som en central del i det regionala och lokala arbetet mot diskriminering och vikten av ett höjt stöd som inte är beroende av antalet byråer. Bidraget som myndigheten fördelar är avgörande för den verksamhet som bedrivs.

Tillgängliga toaletter och omklädningsrum

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till förslaget om införande av ett statsbidrag för stöd till utvecklingsprojekt för transinkluderande miljöer, förslaget om en vägledning för hur transinkluderande omklädningsrum och toaletter kan utformas, och förslaget om att alla offentliga aktörer bör skylta enskilda toaletter könsneutralt. Myndighetens utredningar om unga hbtq-personers levnadsvillkor visar att otillgängliga och könsuppdelade omklädningsrum och toaletter är ett hinder för unga transpersoner både i skolan och på fritiden. Otillgängliga miljöer försvårar för unga att motionera och utöva idrott, vilket kan bidra till ohälsa inom gruppen. Det försvårar för unga att genomföra idrottsundervisningen i skolan och försvårar också social gemenskap i fritidsverksamheter. Unga som vistas i könsuppdelade miljöer riskerar dessutom att utsättas för våld, sexuella övergrepp och kränkningar. Rätten att kunna gå på toaletten och att kunna byta om och duscha i allmänna miljöer måste säkerställas för alla unga.

Ökad kunskap om transpersoners brottsutsatthet och stöd till civila samhälles arbete med brottsofferstöd

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är positiv till förslaget om kompetenshöjande insatser inom Polismyndigheten gällande hbtqi-personers utsatthet för hatbrott, hedersrelaterade brott och våld i nära relationer. Myndigheten vill även lyfta behovet av ett ungdomsperspektiv i dessa kompetenshöjande insatser, det vill säga kunskap om ungas särskilda villkor och behov och kunskap om metoder för att möjliggöra ungas delaktighet i utformandet av insatser som rör dem. Unga hbtq-personer är en särskilt utsatt grupp vad gäller utsatthet för hatbrott, hedersrelaterade brott och våld av närstående³. Myndigheten

---

³ *Hon hen han – En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner* (2010), *Fokus15 – En tematisk analys av ungas sexuella och reproduktiva rättigheter* (2015).

ser att det är viktigt att tillräcklig kompetens finns hos Polismyndigheten för att fånga upp utsatthet hos unga, oavsett den ungas kön eller sexualitet.

Myndigheten är också positiv till förslaget om ett långsiktigt ekonomiskt stöd till det civila samhällets stödverksamheter för hbtqi-personer som har utsatts för brott. Civilsamhällesorganisationer har i många fall större möjligheter att nå ut till grupper med lågt förtroende för offentliga instanser. De organisationer som bedriver stödverksamheter har dessutom ofta unik kunskap om brottsutsattheten inom exempelvis gruppen transpersoner och om arbete för att förebygga våld. Denna kunskap är viktig både i kontakt med personer som har utsatts för brott och för offentliga instanser som arbetar våldsförebyggande och brottsofferstödjande.

Stärkt och förbättrat arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är positiv till förslagen om att utreda hur transpersoner i bättre utsträckning kan inkluderas i statistik som rör överföringar av hiv och förslaget om en nationell SRHR-strategi med ett tydligt integrerat hbtqi-perspektiv. Myndighetens analys av ungas sexuella och reproduktiva rättigheter 2015⁴ visar på brister i ungas tillgång till dessa rättigheter på flera områden. Unga hbtq-personer är en av de grupper av unga som är särskilt utsatta vad gäller bland annat sexuellt våld, kränkningar, hedersrelaterat förtryck och bristande kompetens och bemötande hos exempelvis elevhälsa och vårdpersonal.

Barn och unga transpersoners levnadsvillkor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor instämmer med utredningen kring vikten av att ta fram specifik kunskap om situationen för barn och unga som är transpersoner. Myndigheten ser även att det är viktigt att myndigheter som arbetar med frågor som rör barn och unga för dialog med barn och unga om erfarenheter och behov kopplat till könsidentitet, könsuttryck och biologiskt kön, inklusive intersexvariationer. Specifik kunskap och dialog är viktigt för att öka kunskapen om hur rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses för barn och unga som är transpersoner, osäkra på sin könsidentitet eller på andra sätt bryter mot normer om kön, men också för att barn och unga ska få möjligheter att själva uttala sig. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är en självklar aktör i arbetet med dessa frågor, både utifrån myndighetens hbtq-strategiska uppdrag och utifrån myndighetens omfattande kunskap på området. Kunskap om transpersoners levnadsvillkor och arbete för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett könsidentitet och könsuttryck bör vara en självklar del även i insatser för att främja ett barnrättsperspektiv.

---

⁴ Fokus15 – En tematisk analys av ungas sexuella och reproduktiva rättigheter (2015).

Skola

Myndigheten är positiv till förslaget om uppdrag till Skolinspektionen att utreda transpersoners situation som elever i grundskola och gymnasium. Myndigheten ser ett stort behov av kunskap om unga transpersoners situation i skolan, särskilt eftersom detta inte omfattades av uppdraget till utredningen om stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner. Unga tillbringar en stor del av sin tid i skolan. För att på allvar förstå och kunna främja unga transpersoners levnadsvillkor och rättigheter på alla arenor är det nödvändigt med övergripande och fördjupad kunskap om just situationen i skolan. MUCF har i ett flertal utredningar och skrifter lyft att unga homosexuella, bisexuella, unga som är osäkra på sin sexuella läggning och unga transpersoner i lägre grad uppger att de är nöjda med sin arbets- eller skolsituation och i högre grad blir utsatta för kränkningar bland annat i skolan⁵. Eftersom transpersoner utgör en liten grupp är det inte alltid möjligt att fånga upp gruppens levnadsvillkor inom exempelvis skola genom nationella undersökningar. Befintliga nationella undersökningar som rör utsatthet och upplevd trygghet i skolan har inte heller alltid bakgrundsvariabler som gör att transpersoner kan urskiljas i materialet⁶. En utredning av transpersoners villkor i skolan bör enligt MUCF inkludera unga transpersoners egna perspektiv, men också skolpersonalens perspektiv och en analys av i vilken grad skolornas befintliga arbete med likabehandling och värdegrund inkluderar transpersoner.

Myndigheten vill här även lyfta behovet av insatser för att sprida den kunskap som tas fram. Ökad kunskap om unga transpersoners situation i skolan är nödvändig för att såväl skolpersonal som nationella skolmyndigheter och beslutsfattare ska kunna främja och bedriva ett likabehandlingsarbete och en undervisning som inkluderar transpersoner. I myndighetens kontakter med skolor inom uppdraget att främja tryggare skolmiljöer för unga hbtq-personer är det tydligt att det finns ett stort behov av ökad kunskap bland skolpersonalen särskilt i frågor som rör könsidentitet, könsuttryck, transpersoner och personer med intersexvariationer.

Myndigheten ställer sig vidare positiv till förslagen om nationella riktlinjer för utfärdande av nya betygskort vid ändrat juridiskt kön. Myndigheten ser att betygskort som överensstämmer med ungas könsidentitet är en av flera centrala åtgärder som behövs för att främja möjligheter till högre studier efter gymnasiet och övergång till arbete. Alla unga bör ha rätt till sin identitet i alla sammanhang. Betygskort med gamla personuppgifter innebär dessutom en uppenbar risk för diskriminering vid ansökningsförfaranden.

---

⁵ *Stödjande och stärkande – Unga hbtq-personers röster om identitetsstärkande och hälsofrämjande faktorer* (2016), *Fokus17 – Unga hbtq-personers etablering* (2017).

⁶ Exempelvis Skolinspektionens skolenkät och Skolverkets undersökningar om attityder till skolan.

Stöd till familjer

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till förslaget om att kartlägga behovet av stödmaterial bland annat till familjer med transbarn. Myndigheten ser i likhet med utredningen att stöd från vårdnadshavare och andra familjemedlemmar och anhöriga är viktigt för unga transpersoners hälsa och utveckling. Myndigheten vill också framhålla vikten av att eventuella stödinsatser och informationsmaterial tar sin utgångspunkt i barns rättigheter enligt barnkonventionen, samt kunskap om barn och ungas särskilda villkor och mångfalden av identiteter och behov inom gruppen barn och unga som är transpersoner eller som funderar över sin könsidentitet eller sitt könsuttryck.

Asylsökande transpersoner

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till utredningens förslag rörande asylsökande transpersoners situation. Det är av högsta vikt att en rättssäker prövning säkerställs för alla unga, med utgångspunkt i barnkonventionen, konventionen om mänskliga rättigheter för asylsökande, Yogyakarta-principerna, samt uppdaterad och relevant information om de länder och områden asylsökande unga kommer ifrån. Myndigheten vill också framhålla vikten av att asylsökande ungas könsidentitet respekteras i alla led i asylprocessen och att trygga boenden säkerställs. Myndigheten vill i sammanhanget också lyfta behovet av insatser för att höja hbtq-kompetensen hos hvb-hemspersonal, skolpersonal som arbetar i introduktionsklasser och förberedelseklasser, tolkar, gode män, integrations- och mångfaldsstrateger och övriga som möter unga asylsökande. Vidare är det av vikt att alla unga som söker asyl får tidig och upprepad information om sina rättigheter, inklusive unga transpersoner. Den stora efterfrågan på myndighetens broschyr *Hbtq-personers rättigheter i Sverige* (2016) på sju språk är ett av många tecken på behovet av kunskap. Att både vuxna och unga själva har kunskap om ungas rättigheter är avgörande för att dessa rättigheter ska kunna tillgodoses.

Transpersoners psykiska hälsa

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till utredningens samtliga förslag om kunskapshöjande insatser och insatser för ett mer riktat arbete för att främja transpersoners psykiska hälsa. Folkhälsomyndighetens och MUCF:s utredningar visar att unga transpersoner mår betydligt sämre än andra unga, och dessutom mår sämre än äldre transpersoner⁷. Tidigare utredningar visar stora behov av generella insatser för att höja transkompetensen inom psykiatrin och övriga yrkesgrupper som möter unga, men också riktade hälsofrämjande insatser mot unga transpersoner. Psykisk hälsa är

---

⁷ Om hbtq-personer – Hälsa (2011), *Stödjande och stärkande – Unga hbtq-personers röster om identitetsstärkande och hälsofrämjande faktorer* (2016).

avgörande för att unga transpersoner ska kunna tillgodogöra sig utbildning, få och behålla ett arbete, och kunna delta i samhället på lika villkor.

Transpersoners fritid

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor välkomnar samtliga förslag om uppdrag till MUCF med syfte att främja tryggare mötesplatser för transpersoner, stärka transpersoners egenorganisering och ta fram kunskap om transpersoners erfarenheter möjligheter till delaktighet i civilsamhället. Myndigheten har i tidigare utredningar visat att trygga fritidsverksamheter och mötesplatser för unga hbtq-personer har stor betydelse för gruppens hälsa och identitetsutveckling⁸. Myndigheten har identifierat ett särskilt stort behov i fråga om kompetenshöjande insatser och stöd till fritidsverksamheter och civilsamhällesorganisationer gällande inkludering av transpersoner. Av samma anledning är myndigheten positiv till förslagen som läggs med syfte att stärka transpersoners möjligheter till idrottsutövande och motion.

Transpersoners situation på arbetsmarknaden

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig positiv till utredningens förslag om att öka kunskapen om transpersoners situation på arbetsmarknaden och förslag om kunskapsspridande insatser. Myndigheten har i rapporten *Unga hbtq-personers etablering* (2017) lyft bristen på kunskap om unga hbtq-personers villkor för etablering i en svensk kontext och behovet av stärkt kompetens hos arbetsgivare och arbetsmarknadens parter. Myndighetens Nationella Ungdomsenkät och intervjuer med unga visar att unga hbtq-personer har svårare än andra unga att etablera sig i arbetslivet, men att få instanser arbetar för att undanröja hinder för detta.

Den könsbekräftande vården

Gällande den del i utredningen som berör den könsbekräftande vården vill myndigheten övergripande lyfta fram vikten av att utgå ifrån barns rättigheter enligt barnkonventionen gällande vård av barn och att ta hänsyn till och lyssna på barns och ungas egna erfarenheter i beslut som rör vård av dem. Myndigheten ser även vikten i att hänsyn tas till den höga risken för suicid bland unga transpersoner och att otillräcklig vård eller bristande stöd kan inverka negativt på ungas fysiska och psykiska hälsa.

Myndigheten ser att förslagen om mer tillgänglig information om den könsbekräftande vården är positiv ur ett ungdomsperspektiv.

Samverkan

Slutligen vill myndigheten lyfta utredningens samverkan med civilsamhället.

---

⁸ Om unga hbtq-personer – Fritid (2012), Stödjande och stärkande – Unga hbtq-personers röster om identitetsstärkande och hälsofrämjande faktorer (2016).

Enligt principerna för politiken för det civila samhället ska utredningen samråda med de civilsamhällesorganisationer som berörs. Myndigheten ser att detta har gjorts på ett föredömligt sätt. Myndigheten ser även att utredningen på flera sätt har inhämtat synpunkter och erfarenheter från den grupp vars levnadsvillkor utreds, det vill säga transpersoner. Myndigheten tror att kvaliteten i utredningens förslag har stärkts genom dialogen med civilsamhällesorganisationerna och med berörda enskilda i framtagandet av förslagen. Myndigheten ser att detta är särskilt viktigt i en utredning som rör en liten grupp i samhället där befintlig kunskap sedan tidigare är begränsad och där gruppens levnadsvillkor ofta präglas av svårigheter i att göra sin röst hörd och att bli lyssnad på.

I övrigt har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor inga synpunkter.

I detta ärende har generaldirektör Lena Nyberg beslutat. Handläggare Malte Sundberg har varit föredragande. Avdelningschef Pontus Ekstedt har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.

Lena Nyberg
generaldirektör

Malte Sundberg
handläggare

.....